

รายงานเรื่องเต็ม ผลการทดลองสิ้นสุด ปีงบประมาณ 2554

- 1. ชุดโครงการวิจัย**   วิจัยและพัฒนาการคุ้มครองพันธุ์พืช
- 2. โครงการวิจัย**   โครงการวิจัยศึกษาและพัฒนาระบบการควบคุมการค้าระหว่างประเทศซึ่ง
ชนิดพืชอนุรักษ์ ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม
โดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2535
กิจกรรม   ศึกษาสถานภาพการค้าของพืชอนุรักษ์ ภายในประเทศ เพื่อควบคุมการนำเข้า
ส่งออก ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราช
บัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2535
กิจกรรมย่อย   -
- 3. ชื่อการทดลอง**   ศึกษาผลกระทบจากการค้าของปรองเขาชะเมา *Cycas chamaoensis* K.D. Hill
ที่มีผลต่อประชากรในธรรมชาติ
Non-Detriment Findings for *Cycas chamaoensis* K.D. Hill
- 4. คณะผู้ดำเนินงาน**
หัวหน้าการทดลอง   นางยอดหญิง สอนสุภาพ   กลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสด้านพืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช
ผู้ร่วมงาน   นายมานิตย์ ใจฉกรรจ์   กลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสด้านพืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช
นายสุเมธ สายทอง   อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ศึกษาผลกระทบจากการค้าของปรงเขาชะเมา *Cycas chamaoensis* K.D. Hill

ที่มีผลต่อประชากรในธรรมชาติ

Non-Detriment Findings for *Cycas chamaoensis* K.D. Hill

ยอดหญิง สอนสุภาพ¹ มานิตย์ ใจฉกรรจ์¹ สุเมธ สายทอง²

¹กลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสพืช

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

²อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

บทคัดย่อ

ปรงเขาชะเมา (*Cycas chamaoensis* K.D. Hill) จัดเป็นพืชอนุรักษ์บัญชีแนบท้ายที่ 2 ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หรือพืชในบัญชีแนบท้ายที่ 2 ของอนุสัญญาไซเตส ที่มีการควบคุมการค้าระหว่างประเทศ โดยการส่งออกจะต้องได้รับหนังสืออนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมวิชาการเกษตรมอบหมาย ตามบทบัญญัติของอนุสัญญาไซเตสระบุว่า การทำการค้าชนิดพืชป่าและสัตว์ป่าที่อยู่ในบัญชีแนบท้ายที่ 2 ประเทศผู้ส่งออกจะต้องพิจารณาก่อนว่าการอนุญาตให้ส่งออกจะไม่ส่งผลกระทบต่อโอกาสของประชากรชนิดพืชนั้นในแหล่งที่อยู่ตามธรรมชาติ ดังนั้นจึงทำการศึกษาผลกระทบจากการค้าของปรงเขาชะเมาที่มีต่อประชากรในธรรมชาติ โดยการสำรวจรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชากรในแหล่งธรรมชาติ และสำรวจสถานภาพการค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ตามหลักเกณฑ์การศึกษาตามแนวทางจาก คู่มือของ The IUCN Species Survival Commission; Guidance for CITES Scientific Authorities; Checklist to assist in making Non-Detriment Findings for Appendix II Exports โดยทำการศึกษาดังแต่ 1 ตุลาคม 2553 – 30 กันยายน 2554 พบว่า การแพร่กระจายพันธุ์ของปรงเขาชะเมาในธรรมชาตินั้นเป็นพืชเฉพาะถิ่นเฉพาะที่เทือกเขาชะเมาซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง อ. เขาชะเมา จ.ระยอง ตามหน้าผาหินแกรนิตเปิดโล่ง ผลการสำรวจประชากรในธรรมชาติจำนวน 14 หน้าผา พบปรงเขาชะเมาจำนวน 517 ต้น ซึ่งเป็นต้นสมบูรณ์ไม่มีร่องรอยของการถูกทำลายเพียง 30 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีกประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มประชากรเป็นต้นไม่สมบูรณ์ มีร่องรอยจากการถูกทำลายซึ่งส่วนใหญ่ถูกตัดยอดเพื่อนำไปขยายพันธุ์ อีกส่วนหนึ่งถูกทำลายโดยการตัดโค่นทั้งต้นและลักลอบขนย้ายเพื่อนำไปปลูก และจำหน่ายต่อไป ลักลอบโดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกพื้นที่ใกล้กับอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง และจำหน่ายต่อให้นายทุนที่เป็นผู้ว่าจ้าง จากการสำรวจสถานภาพการค้าของปรงเขาชะเมา ไม่พบการส่งออกปรงเขาชะเมาไปยังต่างประเทศ ส่วนการสำรวจการค้าปรงเขาชะเมาภายในประเทศ ทั้งจากร้านค้าพรรณไม้ และทางอินเทอร์เน็ต พบว่ามีการค้าปรงเขาชะเมาที่ถูกลักลอบมาจากป่าธรรมชาติจำหน่ายเป็นจำนวนมาก จากการศึกษาในครั้งนี้จึงสามารถกำหนดมาตรการในการขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมา โดยผู้ขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงต้องระบุอายุ, ขนาด, ความสูงของต้นพ่อพันธุ์, แม่พันธุ์ และต้นปรงเขาชะเมาที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพ

ในการขยายพันธุ์เพิ่มปริมาณต้นกล้าเพื่อทำการค้า สำหรับมาตรการในการส่งออกปรงเขาชะเมานั้นได้กำหนดขนาดของต้นปรงเขาชะเมาที่จะส่งออกเพื่อแสดงให้เห็นว่าได้มาจากการขยายพันธุ์เทียมเท่านั้น และต้องขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงต่อกรมวิชาการเกษตร สำหรับมาตรการในด้านการอนุรักษ์ควรมีการส่งเสริมให้มีการเร่งการขยายพันธุ์เทียมปรงเขาชะเมาให้มีจำนวนมากเกินความต้องการอันทำให้ราคาในท้องตลาดลดลงจนไม่จูงใจต่อผู้ลักลอบนำปรงเขาชะเมามาจากป่าเพื่อจำหน่าย และควรจัดสร้างเครือข่ายชุมชน และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรปรงเขาชะเมาอีกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สมาคม ชุมชนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ปรงเขาชะเมาไว้ในถิ่นเดิมในสภาพป่า (*in situ* conservation) และอนุรักษ์ไว้ในแปลงรวบรวมพันธุ์ (*ex situ* conservation)

คำนำ

ปรงเขาชะเมาจัดพืชอนุรักษ์บัญชีที่ 2 ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หรือ ชนิดพืชในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ที่เรียกว่าอนุสัญญาไซเตส (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) ซึ่งอนุสัญญาไซเตสมีเจตนารมณ์เพื่ออนุรักษ์คุ้มครองสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ที่ได้รับผลกระทบและถูกคุกคามอันเนื่องมาจากการค้าระหว่างประเทศ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว การนำเข้า ส่งออก นำผ่านราชอาณาจักร ซึ่งชนิดพืชอนุรักษ์และซากของพืชอนุรักษ์ไม่ว่าตัวอย่างนั้นจะมีชีวิตหรือตายแล้ว จะต้องได้รับหนังสืออนุญาตพืชอนุรักษ์ (CITES permit) จากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมวิชาการเกษตรมอบหมาย และผู้ใดประสงค์จะขายพันธุ์เทียมพืชอนุรักษ์เพื่อการค้า จะต้องได้รับการขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงกับกรมวิชาการเกษตร

บทบัญญัติมาตรา 4 วรรค 2 ของอนุสัญญาไซเตสระบุไว้ว่า การทำการค้าชนิดพืชป่าและสัตว์ป่าที่อยู่ในบัญชีแนบท้ายที่ 2 ประเทศผู้ส่งออกจะต้องพิจารณาว่าการอนุญาตให้ส่งออกจะไม่ส่งผลกระทบต่อบทบาทและประชากรของพืชนั้น ๆ ในแหล่งที่อยู่ตามธรรมชาติ ที่เรียกว่าการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการใกล้สูญพันธุ์อันเนื่องมาจากการค้าก่อนออกหนังสืออนุญาตส่งออก (Non-Detriment Findings : NDF_s)

ประเทศไทยเป็นถิ่นกำเนิด (Range State) พืชในสกุลปรงถึง 12 ชนิด (พุนศักดิ์, 2548) ในจำนวนนี้มี 2 ชนิด คือ ปรงสระบุรี (*Cycas tansachana* K.D. Hill & S. L. Yang) และปรงเขาชะเมา (*Cycas chamaoensis* K.D. Hill) อยู่ในภาวะอันตรายใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (Critically endangered) และอีกหลายชนิดกำลังถูกคุกคาม (Donaldson, 2003) คณะกรรมการด้านพืชภายใต้อนุสัญญาไซเตส (CITES Plants Committee) ได้กำหนดให้ปรงทุกชนิดเป็นพืชที่อาจจะได้รับผลกระทบเนื่องจากการค้า โดยกำหนดให้ประเทศภาคีที่เป็นถิ่นกำเนิด ต้องแสดงมาตรการที่ควบคุมการค้าภายในประเทศและรายงานต่อสำนักเลขาธิการอนุสัญญา CITES ปัจจุบันปรงป่าทุกชนิดยังไม่ได้จัดเป็น “ของป่าหวงห้าม” ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดของป่าหวงห้าม พ.ศ.2530 จึงยากต่อการควบคุมการค้าภายในประเทศ จากสภาพการณ์เช่นนี้จึงต้องมีการศึกษาเพื่อหาผลกระทบของการค้าที่มีต่อประชากรปรงเขาชะเมาในธรรมชาติ และหามาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมการส่งออก การขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงของปรงเขาชะเมา โดยใช้คู่มือของ The IUCN Species Survival Commission; Guidance for CITES Scientific Authorities; Checklist to assist in making Non-Detriment Findings for Appendix II Exports (Rosser and Haywood, 2002) เป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยศึกษา

วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

1. ข้อมูลพื้นฐานที่ทำการศึกษาตามหลักเกณฑ์ของการศึกษา Non-Detriment Findings
  - ข้อมูลจำนวนประชากรในธรรมชาติ ได้แก่ การแพร่กระจายพันธุ์ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Distribution) ถิ่นที่อยู่อาศัย (Habitat) และสถานภาพของประชากร (Population Status) ที่เกี่ยวข้องกับปรงเขาชะเมา
  - ข้อมูลการถูกคุกคามและแนวโน้มของประชากรในธรรมชาติ
  - ข้อมูลลักษณะทางชีววิทยา แหล่งเฉพาะถิ่น
  - ข้อมูลการเก็บนำออกมาจากป่ามาใช้ประโยชน์ภายในประเทศ และการค้าระหว่างประเทศ รวมถึงการลักลอบทำการค้า
  - ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และผลสำเร็จด้านการบริหารจัดการ
  - ข้อมูลผลสำเร็จด้านการขยายพันธุ์เทียม
2. เอกสารบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาไซเตส มติที่ประชุม (resolution) และข้อตัดสินใจ (decision) ภายใต้อนุสัญญาไซเตส
3. เอกสารบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และประกาศกรมวิชาการเกษตรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกฎหมายภายในฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. เอกสารทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ บริหารจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนสำหรับพืชที่ใกล้สูญพันธุ์
5. กล้องถ่ายภาพ
6. เครื่องเก็บข้อมูลบนผิวโลก (GPS)
7. กล้องส่องทางไกล

วิธีการ

1. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับปรงเขาชะเมา จากเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ แหล่งข้อมูลจากหน่วยงานอื่น ทั้งภายในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และจากเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เชื่อถือได้
2. ศึกษาบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาไซเตส มติที่ประชุม (resolution) และข้อตัดสินใจ (decision) ภายใต้อนุสัญญาไซเตส ที่เกี่ยวข้องกับปรงเขาชะเมา
3. ศึกษาบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และประกาศกรมวิชาการเกษตรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกฎหมายภายในฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรงเขาชะเมา

4. ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของปรงเขาชะเมา เพื่อใช้จำแนกชนิดจากตัวอย่างที่ได้มาจากธรรมชาติและได้จากการขยายพันธุ์เทียม (artificially propagation)
5. สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่อยู่ในแหล่งแพร่กระจายพันธุ์ของปรงเขาชะเมาเพื่อหากลุ่มประชากร
6. ออกพื้นที่สำรวจประชากรปรงเขาชะเมา พร้อมเก็บข้อมูลเพื่อจับพิกัดแหล่งแพร่กระจายพันธุ์
7. สำรวจข้อมูลการค้าของปรงเขาชะเมาทั้งตลาดในประเทศ และต่างประเทศ
8. ศึกษาข้อมูลการขยายพันธุ์เทียมปรงเขาชะเมา พร้อมสำรวจสถานที่เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมา
9. วิเคราะห์และสรุปข้อมูลเพื่อกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการออกหนังสืออนุญาตส่งออก และการขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมา

ระยะเวลาการศึกษา

ตุลาคม 2553 – กันยายน 2554

สถานที่ดำเนินการศึกษา

1. กลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสด้านพืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
2. แหล่งแพร่กระจายพันธุ์ในธรรมชาติของปรงเขาชะเมา
3. สถานที่เพาะเลี้ยงและการขยายพันธุ์เทียมของปรงเขาชะเมาที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร
4. ตลาดการค้าพืชป่าทั้งในประเทศ และตามแนวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

ผลการศึกษาและวิจารณ์

จากการศึกษาผลกระทบจากการค้าที่มีต่อประชากรปรงเขาชะเมา ทั้งนี้เพื่อการอนุรักษ์บริหารจัดการและการนำมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของปรงเขาชะเมา โดยใช้คู่มือ The IUCN Species Survival Commission; Guidance for CITES Scientific Authorities; Check list to Assist in Making Non-Detriment Findings for Appendix II Exports (Rosser and Haywood, 2002) เป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยศึกษา มีรายละเอียดของข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลทางด้านชีววิทยา

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ พบว่า พืชสกุลปรงทั่วโลกพบทั้งหมดประมาณ 103 ชนิด (T. & Gillett, 2005) มักพบแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกาตะวันออก อินเดียจนถึงจีนตอนใต้ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น นิวไวกินี มาดาร์กัสการ์ ไมโครนีเซีย เมลानीเซีย และตองกา ประเทศไทยเป็นถิ่นกำเนิด (Range state) พืชในสกุลปรงถึง 12 ชนิด (พูนศักดิ์, 2548)

ปรงเขาชะเมามีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Cycas chamaoensis* K.D. Hill จัดเป็นพืชที่อยู่ในอันดับ (order) Cycadales วงศ์ (Family) Cycadaceae สกุล (Genus) Cycas (Hill & Yang, 1999 and Loran, 2002) เป็นพืชโบราณที่จัดอยู่ในพวกพืชเมล็ดเปลือย (gymnosperm) ตามสถิติธรณีวิทยาพบว่าในยุค Mesozoic มีพืชวงศ์ปรงอยู่เป็นจำนวนมากเป็นยุคเดียวกันกับที่ไดโนเสาร์กำลังมีวิวัฒนาการเต็มขีด (เต็ม, 2513)

ปรงเขาชะเมา เป็นไม้ยืนต้น เจริญเติบโตช้า มีลักษณะลำต้นเหนือดินตั้งตรงหรือเอียง สูงได้ถึง 10 เมตร ขึ้นไปแตกกอ และ ไม้แตกกอ (ภาพที่ 1, 2) สร้างใบอ่อนปีละ 1-2 ชุด ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก (pinnate) สีเขียว แผ่ออกจำนวนมาก เรียงเวียนสลับกัน ทั้งก้านใบและใบย่อย แผ่นใบยาว 1.2-2.5 เมตร (ภาพที่ 3) เส้นกลางใบย่อยเด่นชัด ก้านใบย่อยยาว 30-50 เซนติเมตร ใบย่อยทั้ง 2 ข้าง ออกตรงข้ามกัน ใบย่อยด้านล่างของ ก้านใบมักลดรูปเป็นหนามแหลม หนามยาวประมาณ 10-30 มิลลิเมตร ปลายก้านใบเป็นหนามแหลม (ชาวบ้าน เรียกว่า หางเต่า) (ภาพที่ 4) เมื่อใบอ่อนอยู่ปลายใบขดม้วนเข้าข้างใน (circinnate) (ภาพที่ 5) มีส่วนที่ใช้สืบพันธุ์เกิดอยู่ในอวัยวะที่เรียกว่า โคน (cone) โดยที่โคนของเพศผู้และเพศเมียจะแยกกันอยู่คนละต้น ดังนั้น ปรงจึงมีทั้งต้นตัวผู้ และต้นตัวเมีย จึงมีปัญหาเรื่องการติดเมล็ดที่สมบูรณ์ โดยใบสร้างอับไมโครสปอร์ (microsporophyll) เปลี่ยนเป็นใบที่ลดรูปและสร้างละอองเรณูขึ้นรวมตัวอัดแน่นเป็นโคนเพศผู้ (male cone) ซึ่งโคนเพศผู้ของปรงเขาชะเมามีลักษณะรูปทรงกระสวยแคบ เกิดตามปลายยอดสุดของลำต้น มีขนาดประมาณ 15 x 60 เซนติเมตร (ภาพที่ 6), โคนเพศเมียของปรงเขาชะเมามีลักษณะกลมแป้นมีขนาดประมาณ 25-30 x 15-20 เซนติเมตร ใบสร้างอับเมกะสปอร์ (megasporephyll) เปลี่ยนเป็นใบที่ลดรูปที่สร้างเมล็ดกระจัดกระจาย แล้วเรียงเป็นกระจุกแบบกุหลาบซ้อน (rosette like female cone) ปลายแหลมคล้ายหนาม มีความยาวประมาณ 2.5-3 เซนติเมตร ขอบแหลมคล้ายซี่หวีปกคลุมด้วยขนคล้ายสั๊กหลอดสีน้ำตาลเหลือง (ภาพที่ 7) ผล ผิวแข็ง เป็นมัน รูปไข่แคบ เมื่อแก่มีสีน้ำตาลอมส้ม ขนาด 30 -35 x 30-35 มิลลิเมตร (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 1 ลำต้นปรองเขาชะเมาที่มีลักษณะตั้งตรง

ภาพที่ 2 ลำต้นปรองเขาชะเมาที่มีลักษณะเอียง

ภาพที่ 3 ใบประกอบแบบขนนก

ภาพที่ 4 ปลายก้านใบเป็นหนามแหลม (หางเต่า)

ภาพที่ 5 ปลายใบอ่อนขดม้วนเข้าข้างใน

ภาพที่ 6 โคนเพศผู้ปรองเขาชะเมา

microsporophyll

ภาพที่ 7 โคนเพศเมียปรองเขาชะเมา

megasporophyll

ภาพที่ 8 เมล็ดปรองเมื่อแก่

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าปรงเขาชะเมา

2.1 บทบัญญัติแห่งอนุสัญญาไซเตส มติที่ประชุม (resolution) และข้อตัดสินใจ (decision) ภายใต้อนุสัญญาไซเตส

พืชในสกุลปรงทุกชนิด (*Cycas spp.*) จัดเป็นพืชที่อยู่ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส สำหรับปรงที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยทุกชนิด รวมทั้งปรงเขาชะเมา จัดอยู่ในบัญชีที่ 2 โดยปรงที่อยู่ในบัญชีที่ 2 ที่ได้มาจากป่าธรรมชาติ จะอนุญาตให้ทำการค้าได้ แต่ประเทศที่เป็นถิ่นกำเนิดชนิดนั้น ๆ จะต้องแน่ใจว่า การอนุญาตให้ทำการค้าจะไม่มีผลกระทบต่อจำนวนประชากรของชนิดนั้น ๆ ในธรรมชาติ จนเป็นเหตุทำให้สูญพันธุ์ได้ ดังนั้น การอนุญาตทำการค้านั้นขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของแต่ละประเทศภาคีที่เป็นเจ้าของทรัพยากร และต้องไม่เป็นการละเมิดกฎหมายภายในประเทศนั้น ๆ

2.2 บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และประกาศกรมวิชาการเกษตรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกฎหมายภายในฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายบังคับควบคุมการนำเข้า ส่งออก นำผ่าน พืชอนุรักษ์ หรือซากของพืชอนุรักษ์ พืชในสกุลปรงทุกชนิด (*Cycas spp.*) จัดเป็น “พืชอนุรักษ์” ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง พืชอนุรักษ์ ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ยกเว้น เมล็ดปรง และต้นอ่อนของปรงที่อยู่ในสภาพปลอดเชื้อบรรจุในภาชนะที่มีอาหารเลี้ยงเชื้อ ไม่ถือว่าเป็นพืชอนุรักษ์ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ดังนั้น ปรงทุกชนิด รวมถึงผลิตภัณฑ์ ห้ามนำเข้า ส่งออก นำผ่าน ราชอาณาจักร (มาตรา 29 ตรี) ยกเว้นได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายให้ดำเนินการแทน (หนังสืออนุสัญญาไซเตส) และผู้ใดที่ประสงค์จะขยายพันธุ์เทียมต้นปรงเพื่อการค้าจะต้องขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์เพื่อการค้ากับกรมวิชาการเกษตร (มาตรา 29 จัตวา) บทกำหนดโทษ ตามมาตรา 61 ทวิ กำหนดโทษผู้กระทำความผิดฐานนำเข้า ส่งออก และนำผ่านพืชอนุรักษ์ โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือทำการขยายพันธุ์เทียมพืชอนุรักษ์เพื่อการค้า โดยไม่ขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์ มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน สามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับหลักเกณฑ์ในการขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์เพื่อการค้า ตามประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการขยายพันธุ์เทียม ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2536 โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ต้องมีการขยายพันธุ์เทียมตามหลักเกณฑ์ของกรมวิชาการเกษตร คือ มีโรงเรือนควบคุมสภาพแวดล้อม โดยมนุษย์ ได้แก่ ระบบการให้น้ำ ให้อุณหภูมิ การพรางแสง เป็นต้น
2. ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า
3. แหล่งที่มาของพ่อ-แม่พันธุ์ ต้องได้มาถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ เก็บเมล็ดพันธุ์ มาจากแหล่งแปลงปลูก

ของตนเอง หรือซื้อมาจากเกษตรกรรายอื่นซึ่งเก็บมาจากแปลงปลูก เช่นกัน

4. ต้องคงปริมาณพ่อ – แม่พันธุ์ ตลอดอายุใบสำคัญการขึ้นทะเบียน (ต่ออายุใบสำคัญฯ ทุก ๆ 5 ปี)

2.3 บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายมีเจตนารมณ์ คือ เพื่อส่งเสริมและการสร้างแรงจูงใจให้มีการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ภายใต้หลักความปลอดภัยทางชีวภาพและความมั่นคงทางอาหารด้วยการให้สิทธิการคุ้มครองตามกฎหมาย , ให้ความคุ้มครองแก่พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า โดยกำหนดให้มีการขออนุญาต และทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ในกรณีที่เก็บ จัดหาของพืชพันธุ์นั้นหรือ ส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชไปใช้เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง และวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้า และเพื่อ ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์พืชดั้งเดิมทั้งพืชพื้นเมืองและพันธุ์พืชป่าที่ค้ำถึงสิทธิเกษตรกรและสิทธิชุมชน ด้วยการกระตุ้นให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยั่งยืน

สำหรับกฎหมายภายในฉบับอื่น ๆ ปัจจุบันปรองป่าทุกชนิด ยังไม่ได้จัดเป็น “ของป่าหวงห้าม” ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดของป่าหวงห้าม พ.ศ.2530 และพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2584 แต่อย่างไรก็ตามนอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรปรองป่าไว้ในถิ่นเดิม ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เป็นต้น ที่ยังเป็นผลคุ้มครองและอนุรักษ์ปรองป่าทุกชนิดที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ไม่อนุญาตให้มีการเก็บออกจากป่าตามธรรมชาติมาเพื่อการค้าไม่ว่ากรณีใด ๆ (สุรไกร และคณะ, 2549) ควรมีมาตรการการดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2584 และพระราชกฤษฎีกากำหนดของป่าหวงห้าม พ.ศ.2530 ควรเพิ่มเติมระบุชนิดพันธุ์ไม้หวงห้ามและของป่าหวงห้ามเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันเพื่อรักษาไม้ชนิดที่มีค่าหายาก และของป่าหายากไม่ให้ป็นอันตรายหรือ สูญสิ้น (วรตลย์, 2551)

3. สถานภาพของปรองเขาชะเมา

การกระจายพันธุ์ของปรองเขาชะเมา เป็นพืชเฉพาะถิ่นของประเทศไทย (endemic) (Hill & Yang, 1999 and Santisuk *etal.*, 2006) พบเฉพาะที่เขาชะเมา (พูนศักดิ์, 2548 และ Loran, 2002) ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง อ.เขาชะเมา จ.ระยอง จากการสำรวจในพื้นที่แหล่งแพร่กระจายพันธุ์ของปรองเขาชะเมา มักขึ้นตามที่เปิดโล่งแจ้ง ตามเนินเขาหรือหน้าผาหินแกรนิต ที่ความสูงประมาณ 300-800 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล (ภาพที่ 9)

ซึ่งจากการสอบถามเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ทราบว่า อช.เขาชะเมา-เขาวง มีหน้าผาประมาณ 30 หน้าผา และได้ทำการสุ่มสำรวจข้อมูลจำนวนประชากรในธรรมชาติในแหล่งแพร่กระจายพันธุ์ของปรองเขาชะเมา จำนวน 14 หน้าผา ดังตารางที่ 1

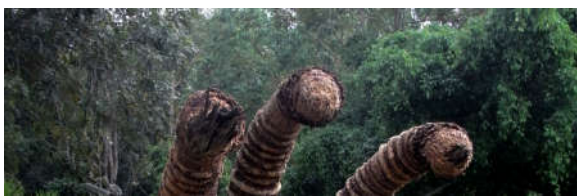
ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนประชากรในธรรมชาติในแหล่งแพร่กระจายพันธุ์ของปรงเขาชะเมา จำนวน 14 หน้าผา

ลำดับ ที่	ชื่อหน้าผา	ความสูงจาก ระดับน้ำทะเล (เมตร)	จำนวนต้นปรงเขาชะเมา		
			ต้นไม่สมบูรณ์	ต้นสมบูรณ์	รวม
1	ผาปรงคลองปลาก้าง	500	44	23	67
2	ผาสวรรค์ชมพู	295	30	11	41
3	ผาสูง 6 สาย	350	13	7	20
4	ผาดำ	536	12	7	19
5	ผาตาจ้อย	518	19	8	27
6	ผาปรงคลองคต	668	21	12	33
7	ผายอดเรดาร์	1,014	40	15	55
8	ผายอดเขา 45	783	31	11	42
9	ผาคลองพลู	829	13	7	20
10	ผาที่ปักสายตรวจ	639	21	10	31
11	ผาคลองพระเจ้า	196	20	8	28
12	ผาคลองหินเพลิง	408	17	12	29
13	ผาน้ำตกเขาชะเมา	450	17	8	25
14	ผาคลองน้ำเป็น	508	60	20	80
รวมทั้งหมด			358	159	517

จากการสุ่มสำรวจจำนวนกลุ่มประชากรในธรรมชาติ 14 หน้าผา ในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง พบปรงเขาชะเมา จำนวน 517 ต้น เป็นต้นสมบูรณ์ไม่มีร่องรอยของการถูกทำลายเพียง 30 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีกประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์เป็นต้นไม่สมบูรณ์โดยมีร่องรอยจากการถูกทำลาย ส่วนใหญ่เป็นการถูกตัดยอดของต้นเพื่อนำไปขยายพันธุ์ (ภาพที่ 10) บางส่วนถูกโค่นทั้งต้น ลักลอบขนย้ายนำไปปลูก (ภาพที่ 11, 12) โดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกพื้นที่ใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง นำไปปลูก และเพื่อจำหน่ายไปยังนายทุนซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างต่อไป

ภาพที่ 9 ปรงเขาชะเมาที่ขึ้นตามหน้าผาหินแกรนิต ณ อช.เขาชะเมา-เขาวง จ.ระยอง

4. ศึกษาทบทวนสถานภาพทางด้านการอนุรักษ์และด้านการค้าปรงเขาชะเมาในประเทศไทย

จากการศึกษาทบทวนสถานภาพทางด้านการอนุรักษ์และด้านการค้าปรงเขาชะเมา โดย IUCN/SSC Cycad Specialist Group ปี ค.ศ. 2003 รายงานว่า ปรงเขาชะเมาอยู่ในสถานภาพอันตรายใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (Critically endangered : CR) สาเหตุอาจเนื่องมาจากปรงเขาชะเมาเป็นชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นที่มีการแพร่กระจายพันธุ์จำกัด ดังนั้นกลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสด้านพืชจึงเสนอต่อผู้บริหารให้ระงับการอนุญาตให้ส่งออกปรงเขาชะเมาไปยังต่างประเทศ เนื่องจากปรงเขาชะเมาส่วนใหญ่ได้มาจากป่า และเพื่ออนุรักษ์ปรงเขาชะเอนี้ให้สูญพันธุ์

สถานภาพการค้าปรงเขาชะเมาภายในประเทศ ทั้งจากร้านค้าพันธุ์ไม้ และทางอินเทอร์เน็ต พบว่ามีทั้งการค้าปรงเขาชะเมาที่ได้มาจากการขยายพันธุ์เทียมแต่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์เพื่อการค้ากับกรมวิชาการเกษตร แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการค้าปรงเขาชะเมาที่ถูกลักลอบมาจากป่าจำหน่ายจำนวนมาก และอีกส่วนหนึ่งนายทุนเป็นผู้ว่าจ้างชาวบ้านขึ้นไปลักลอบจากถิ่นที่อยู่มาให้โดยตรง สำหรับราคาซื้อขายที่สืบค้นข้อมูลนั้นขึ้นอยู่กับความสูง, เส้นรอบวงของต้น และความสวยงามสมบูรณ์ของต้นปรงเขาชะเมา (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ราคาซื้อขายต้นปรงเขาชะเมา *Cycas chamaoensis* K.D. Hill

ความสูง	เส้นรอบวง	ราคา
20 cm	30 cm	100-150 บาท
30-35 cm	100 cm	2,000-2,500 บาท
50-60 cm	150-160 cm	5,000-6,000 บาท
70-80 cm	155-160 cm	9,000-10,000 บาท
120-130 cm	180-200 cm	30,000 -35,000 บาท

สถานภาพการค้าตามแนวชายแดนพบการค้าปรงเขาชะเมาที่มีสภาพได้มาจากธรรมชาติแต่มีปริมาณน้อย อาจเนื่องมาจากราคาขายของปรงเขาชะเมาที่มีราคาสูง ผู้ซื้อตามแนวชายแดนไม่มีกำลังซื้อเท่าที่ควร

จากฐานข้อมูลการขยายพันธุ์เทียมจากฐานข้อมูลผู้ขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์กับกรมวิชาการเกษตร ในปัจจุบัน (กันยายน 2554) ทั่วประเทศ มีผู้ขึ้นทะเบียนเพื่อเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์เทียมปรงเขาชะเมา จำนวน 2 ราย พบว่ามีปริมาณจำนวนพ่อ-แม่พันธุ์ปรงเขาชะเมา 27 ต้น และจำนวนเพื่อการค้า 3,636 ต้น สำหรับวิธีการขยายพันธุ์เทียม ส่วนใหญ่เป็นการเพาะเมล็ด และการแยกหน่อ สาเหตุของการมีผู้ขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมาที่มีเพียง 2 รายเท่านั้น เนื่องมาจากสถานที่เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่ปรงเขาชะเมาที่ได้มานั้นเป็นลักษณะถูกลักลอบที่มาจากป่าไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และไม่มีการบริหารจัดการที่ดี การอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์เทียมปรงเขาชะเมา จะต้องตรวจสอบต้นพ่อ-แม่พันธุ์ที่นำมาขอขึ้นทะเบียนอย่างเข้มงวด โดยผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการขยายพันธุ์เพิ่มปริมาณต้นกล้าเพื่อการค้าได้ในระดับเป็นที่น่าพอใจ ในการขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมา ต้องระบุ อายุ, ขนาด และ

ความสูงของต้นพ่อ-แม่พันธุ์ และต้นปรงเขาชะเมาที่มีอยู่เดิม ดังนั้นผู้เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมาที่ลักลอบมาจากป่าจึงไม่สามารถขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมาต่อกรมวิชาการเกษตรได้

จากการศึกษาในครั้งนี้จึงได้มีการพัฒนาแนวคิดในการพัฒนากฎระเบียบให้ส่งออกปรงเขาชะเมาไปยังต่างประเทศ โดยกำหนดขนาดของต้นปรงเขาชะเมาที่ส่งออกเพื่อให้เห็นว่าได้มาจากการขยายพันธุ์เทียม และปรงเขาชะเมาที่ส่งออกต้องมาจากสถานที่เพาะเลี้ยงที่ขึ้นทะเบียนต่อกรมวิชาการเกษตรเท่านั้น

สำหรับมาตรการในด้านการอนุรักษ์ ควรมีการส่งเสริมให้มีแรงจูงใจการขยายพันธุ์ให้มีจำนวนมากเกินความต้องการอันทำให้ราคาในท้องตลาดลดลงจนไม่จูงใจต่อผู้ลักลอบนำปรงเขาชะเมาออกมาจากป่าเพื่อจำหน่าย และควรจัดสร้างเครือข่ายชุมชน และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรปรงเขาชะเมา

5. การเก็บเกี่ยวและการนำไปใช้ประโยชน์

จากการสำรวจปรงเขาชะเมาในธรรมชาติ พบว่าการลักลอบเก็บเกี่ยวปรงเขาชะเมา ส่วนใหญ่ถูกตัดยอดเพื่อนำไปขยายพันธุ์โดยการปักชำ และอีกส่วนหนึ่งถูกทำลายโดยการตัดโค่นทั้งต้น โดยลักลอบขนย้ายเพื่อนำไปปลูก และจำหน่ายต่อไป ลักลอบโดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกพื้นที่ใกล้กับอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง และจำหน่ายต่อให้นายทุนที่เป็นผู้ว่าจ้าง อุปกรณ์ที่ใช้ในการลักลอบ คือ เชือกป่าน ล้อรถจักรยาน และแผ่นยางหนัง ส่วนใหญ่ผู้ลักลอบจะอาศัยช่วงเวลากลางคืน หรือวันหยุดยาวติดต่อกันหลายวันขึ้นไปลักลอบเนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเจ้าหน้าที่อุทยานมีเวลาตรวจตราค่อนข้างน้อย เพราะเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ต้องดูแลนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง ที่มีปริมาณมาก

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเก็บเกี่ยวปรงเขาชะเมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์เป็นไม้ประดับ ซึ่งเป็นค่านิยมของนักสะสมพันธุ์ไม้ ที่จะนำไปประดับไว้ในบ้านตนเอง หรือนิยมนำไปจัดสวน และอาจเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ว่าเป็นปรงที่มีใบแน่นสวยและโตเร็วที่สุดในกลุ่มปรงที่พบในประเทศไทย (พูนศักดิ์, 2548) จึงเป็นที่นิยมจากการสอบถามเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจับกุมดำเนินคดีกับผู้ลักลอบ พบว่ามีการเปรียบเทียบปรับครั้งละ 1,000 บาท ซึ่งน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับราคาของปรงเขาชะเมาที่ถูกลักลอบ ซึ่งมีราคาตั้งแต่ 5,000 – 30,000 บาท สำหรับการวางจำหน่ายในร้านค้าพันธุ์ไม้ไม่มีการดำเนินคดีแต่อย่างใด เนื่องจากยากต่อการพิสูจน์แหล่งที่มาของต้นปรงว่ามีที่มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และปัจจุบันปรงป่าทุกชนิดยังไม่ได้จัดเป็น “ของป่าหวงห้าม” ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดของป่าหวงห้าม พ.ศ. 2530 จึงยากต่อการควบคุมการค้าภายในประเทศ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาผลกระทบจากการค้าของปรงเขาชะเมาที่มีต่อประชากรในธรรมชาติ สามารถสรุปได้ดังนี้ ปรงเขาชะเมาจัดเป็นพืชอนุรักษ์บัญชีที่ 2 เป็นพืชเฉพาะถิ่นของประเทศไทย (endermic) พบเฉพาะที่เขาชะเมา ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา- เขาวง อ.เขาชะเมา จ.ระยอง มักขึ้นตามที่เปิดโล่งแจ้งตามเนินเขา หรือหน้าผาหินแกรนิต ที่ความสูงประมาณ 300-800 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล สถานภาพปรงเขาชะเมาโดย IUCN/SSC Cycad Specialist Group ปรงเขาชะเมาอยู่ในสถานภาพอันตรายใกล้จะสูญพันธุ์อย่างยิ่ง (Critically endangered : CR) จากการสำรวจในธรรมชาติ พบประชากรปรงเขาชะเมา 517 ต้น การลักลอบปรงเขาชะเมาจากป่าส่วนใหญ่จะถูกตัดยอดเพื่อนำไปขยายพันธุ์โดยการปักชำ และอีกส่วนหนึ่งถูกทำลายโดยการตัดโค่นทั้งต้น ลักลอบโดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกพื้นที่ใกล้กับอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา - เขาวง และจำหน่ายต่อให้นายทุนที่เป็น ผู้ว่าจ้าง สถานภาพการค้าปรงเขาชะเมาภายในประเทศพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการค้าปรงเขาชะเมาที่ถูกลักลอบมาจากป่าจำหน่ายจำนวนมาก ส่วนสถานภาพการค้าตามแนวชายแดนพบการค้าปรงเขาชะเมาที่มีสภาพได้มาจากธรรมชาติแต่มีปริมาณน้อย ดังนั้นการทำการค้าส่งผลกระทบต่อประชากรของปรงเขาชะเมาในธรรมชาติ สำหรับมาตรการทางด้านกฎหมาย ได้ข้อมูลสนับสนุนในการพัฒนาฎระเบียบให้ส่งออกปรงเขาชะเมาไปยังต่างประเทศ โดยกำหนดขนาดของต้นปรงเขาชะเมาที่จะส่งออกเพื่อให้เห็นว่าได้มาจากการขยายพันธุ์เทียม และปรงเขาชะเมาที่ส่งออกต้องมาจากสถานที่เพาะเลี้ยงที่ขึ้นทะเบียนต่อกรมวิชาการเกษตรเท่านั้น และการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์เทียมปรงเขาชะเมา มีมาตรการในการตรวจสอบต้นพ่อ-แม่พันธุ์ที่นำมาขอขึ้นทะเบียนอย่างเข้มงวด โดยผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการขยายพันธุ์เพิ่มปริมาณต้นกล้าเพื่อทำการค้าได้ในระดับที่เป็นที่น่าพอใจ ในการขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงปรงเขาชะเมา ต้องระบุ อายุ, ขนาด และความสูงของต้นพ่อ-แม่พันธุ์ และต้นปรงเขาชะเมาที่มีอยู่เดิม สำหรับมาตรการในด้านการอนุรักษ์ควรมีการส่งเสริมให้มีการเร่งการขยายพันธุ์เทียมปรงเขาชะเมาให้มีจำนวนมากเกินความต้องการอันทำให้ราคาในท้องตลาดลดลงจนไม่จูงใจต่อผู้ลักลอบนำปรงเขาชะเมาออกมาจากป่าเพื่อจำหน่าย และควรจัดสร้างเครือข่ายชุมชน และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรปรงเขาชะเมาอีกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สมาคม ชุมชนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ปรงเขาชะเมาไว้ในถิ่นเดิมในสภาพป่า (*in situ* conservation) และอนุรักษ์ไว้ในแปลงรวบรวมพันธุ์ (*ex situ* conservation)

ประโยชน์ที่ได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากลักษณะทางชีววิทยาของปรงเขาชะเมาที่ศึกษาในแหล่งแพร่กระจายพันธุ์ และในสถานที่เพาะเลี้ยงสามารถจำแนกปรงเขาชะเมา สำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับอนุสัญญาไซเตสเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชากรในธรรมชาติและข้อมูลการค้าทั้งในและระหว่างประเทศ สามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในการออกหนังสืออนุญาตส่งออก และการขอขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์

เอกสารอ้างอิง

- คู่มือการขอหนังสืออนุญาตนำเข้า – ส่งออก และ การขึ้นทะเบียนสถานที่เพาะเลี้ยงพืชอนุรักษ์. 2553.
กลุ่มอนุสัญญาคุ้มครองพันธุ์พืช. กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร. กรุงเทพฯ.
- คู่มือปฏิบัติงานภายใต้อนุสัญญาไวเดสทางด้านพืชสำหรับเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518.
ฝ่ายการค้าพืชตามอนุสัญญา. กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร. กรุงเทพฯ.
- เต็ม สมิตินันท์. 2513. พันธุ์ไม้จำพวกปรง (cycas) ของไทย ใน รายงานการประชุมทางวิชาการเกษตรศาสตร์และ
ชีววิทยา ครั้งที่ 9 สาขาพืช ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 4-6 กุมภาพันธ์ 2513. กรุงเทพฯ. หน้า 241-
255
- พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542. สำนักคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งชาติ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์. กรุงเทพฯ.
- พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535.
ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักเลขานุการกรม. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
กรุงเทพฯ.
- พูนศักดิ์ วัชรกร. 2548. ปาล์มและปรงในป่าไทย. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. กรุงเทพฯ. 271 หน้า
- วรตลย์ แจ่มจำรูญ. 2551. สถานภาพความหลากหลายของพืชในประเทศไทย แนวโน้ม และการคุกคามพรรณพืช
ใน เอกสารประกอบการประชุม เรื่อง การอนุรักษ์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ณ
โรงแรมฮอติเดย์อินน์ 5-6 พฤศจิกายน 2551. เชียงใหม่.
- สุรไกร สังข์สุบรรณ มานิตย์ ใจฉกรรจ์ ดวงเดือน ศรีโพธา และภิรมย์ เจริญศรี. 2549. การศึกษาชนิดและปริมาณ
พืชสกุลปรงป่าที่สามารถทำการค้าได้โดยไม่มีผลกระทบต่อความอยู่รอดของประชากรที่อยู่ในธรรมชาติ.
ทะเบียนวิจัยกรมวิชาการเกษตรเลขที่ 09-02-49-01. 23 หน้า
- Donaldson, J.S. 2003. Cycads Status Survey and Conversation Action Plan. H.Charlesworth & Co
Ltd. Huddersfield. 86 pp.
- Hill, K.D. and S.L. Yang. 1999. The genus *Cycas* (Cycadaceae) in Thailand. *Brittonia* 51(1): 48-73.
- Loran M. Whitelock. 2002. The Cycads. Timber Press, Inc. Oregon. 374 pp.
- Rosser, A. and M. Haywood (Compilers). 2002. Guidance for CITES Scientific Authorities; Checklist
to assist in making non-detriment findings for Appendix II exports. IUCN, Gland,
Switzerland and Cambridge, UK. 146 pp.

T. & Gillett, H.J. (eds). 2005. Checklist of CITES species and Annotated CITES Appendices and reservations. Compiled by UNEP-WCMC. CITES Secretariat, Geneva, Switzerland and UNEP-WCMC, Cambridge, UK. 339 pp.

Santisuk T., Chayamarit K., Pooma R and Suddee S. 2006. Thailand Red Data: Plants. Integrated Promotion Technology Co., Ltd. Bangkok. 256 pp.

www.cites.org

ภาคผนวก

การสำรวจปรงเขาชะเมาแต่ละครั้งต้องใช้เวลาในการเดินป่าประมาณ 6-7 ชั่วโมง
และปีนหน้าผาหินแกรนิตสูงและชันกว่า 60 องศา

อุปกรณ์ที่ใช้ในการลักลอบ คือ เชือกป่าน ล้อรถจักรยาน และแผ่นยางหนัง (ซ้าย)
รอยเชือกที่ผูกกับต้นไม้เพื่อนำต้นปรงเขาชะเมาลงมาจากเขา (ขวา)

การขยายพันธุ์ปรงเขาชะเมา โดยวิธีการแยกหน่อที่แตกออกมาใหม่จากต้นแม่พันธุ์ (ซ้าย)
และ การเพาะเมล็ดปรงเขาชะเมา (ขวา)

ต้นปรงที่ถูกกลักลอบออกมาจากป่า
ตามร้านขายพรรณไม้ในร้านนี้มี
ต้นปรงเขาชะเมาจากกว่า 30 ต้น

ต้นปรงเขาชะเมาที่ถูกกลักลอบจากป่า
เพื่อนำไปเป็นไม้ประดับจัดสวนซึ่งที่นี้
มีต้นปรงเขาชะเมาเกือบ 20 ต้น

